

Іван КАТИНСЬКИЙ,

*аспірант кафедри музикознавства та методики музичного мистецтва
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
Тернопіль, Україна
zonavecir123@gmail.com*

Ivan KATYNSKY,

*postgraduate student of the Department of Musicology and Music Art Methodology
at Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University
Ternopil, Ukraine
zonavecir123@gmail.com*

ХРИСТИЯНСЬКІ МОТИВИ В ЩЕДРІВКАХ ЗАХІДНОГО ПОДІЛЛЯ

CHRISTIAN MOTIFS IN CAROLING FROM WESTERN PODILLIA

Щедрівки, як календарно-обрядовий жанр, в період відновлення держави Україна потребують нових підходів до вивчення їхнього функціонування та обрядового прикріплення. Адже в часи панування радянської влади на Україні вони трактувалися вченими, як такі, що прикріплені лише до Нового року. Але такі трактування були неправдивими й ідеологічно натягнутими, віддаленими від їхнього природного функціонування. Адже, насправді, ці пісні здавна були прикріплені до свята Водохреща і були невід'ємною їхньою складовою. Про це стверджують їхні тексти, особливо у приспівах, в яких здавна домінують приспіви «Щедрий вечір, святий вечір».

Питанню присутності християнських мотивів у щедрівках, що побутували й досі побутують в Західному Поділлі, присвятили свої невеликі розвідки Володимир Гнатюк [1], Філарет Колесса [3], Анатолій Іваницький [2], Олег Смоляк [4], Петро Шимків [5]. На жаль, у своїх працях вони вказували лише на присутність християнських мотивів у щедрівках, не заглиблюючись у їхнє смислове навантаження. Тому це питання є актуальним в українському етномузикознавстві й потребує більш глибокого осмислення.

Мега дослідження – виявити християнські мотиви в щедрівках Західного Поділля та зробити їхній аналіз.

У середовищі освічених людей, які читали біблійні тексти, у пізньому Середньовіччі зароджуються та поширюються щедрівки, в яких присутні християнські мотиви. В окресленні цього нового жанрового різновиду відображена зміна у ставленні місцевих жителів до традиційних щедрівок, зокрема до оновлення їхньої тематики. В оновлених текстах відчутна заміна язичницьких образів і культів новими християнськими. Замість оспівування язичницьких небесних світил Сонця, Місяця і Зір, в оновлених сюжетах присутні християнські персонажі Ісус Христос, Пречиста Діва Марія і святі апостоли. Таким є сюжет щедрівки «Ой у місті Вифлеємі», записаної в с. Ланівці Борщівського (тепер Чортківського) району Тернопільської області:

Ой у місті Вифлеємі.

Приспів:

Рано-рано на Йордан .

Сталася нам ця новина,
породила Діва Сина.
Зібралися всі святії,
стали вони раду мати,
яке ім'я Йому дати...

Основний сюжетний мотив у цій щедрівці – вибір імені Божому Дитятку. І саме його вибирає Мати Божа, і з-поміж різних пропонуваніх імен вона вибирає ім'я Ісус. Треба зауважити, що такий щедрівковий сюжет доволі поширений у досліджуваній місцевості і привабливий з точки зору християнської дидактики.

Незважаючи на християнсько-біблійну спрямованість, такі щедрівки (як і інші народнописанні жанри, пов'язані із зимовими святами) в цілому зберігають язичницькі елементи. Зокрема, це найкраще відчутно у віршовій ритміці та силабомелодії (для щедрівок типовими є цезурований восьмикладник 4+4 та відповідна силабомелодична модель).

Поширеними у Західному Поділлі є щедрівкові сюжети, в яких розповідається про будівництво християнського храму. Його величного, зазвичай, буде сам господар з трьома банями-«вершечками» (вівтарями, престолами, поверхами тощо). У кожному з них відбувається Служба Божа за господаря, господиню та їхню родину:

Службонька правит – за господаря.

Приспів: Щедрий вечір, добрий вечір, добрим
людям на здоров'я.

Світлонько горить— за господиню.

Дзвононьки дзвонять – за челядоньку.

У Західному Поділлі до сьогодні побутує щедрівка християнського змісту, що розповідає про знайдення панною в святім Йордані головного церковного атрибута – хреста. За це вона отримує три Служби Божі:

Першу Службоньку – на Вечір Святих.

Другу Службоньку – на Вечір Щедрий.

Третю Службоньку – на день Великдень.

Цей сюжет є прикладом повної втрати язичницької лексики і творення нової християнської, що дає розуміння ідеології свята Богоявлення Господнього. Аналогічну сюжетну мотивацію представляє й щедрівка «Встань, господарю, встань і радуйся». Адже в ній засвідчене біблійне оповідання про пошуки іродовими воїнами новонародженого Сина Божого Ісуса Христа. На підтвердження новаторства у цій щедрівці є і його приспів «Йордань-вода священна. Христос хрестився в річці Йордані», що на лексичному рівні домінує у цьому сюжеті.

У Західному Поділлі до сьогодні побутують щедрівки християнського змісту, адресовані господині. Серед них найчастіше можна почути варіанти щедрівкової парадигми «Василева мати пішла щедрувати». У цій пісні розповідається про купівлю господинею риз для церкви. У ці ризи одягається сам Христос і відправляє три Служби Божі: першу – на Різдво, другу – на Новий рік, а третю – на Водохреща.

Щедрівка «А в Єрусалимі дзвони задзвонили», що також адресується господині, розповідає про народження і хрещення Сина Божого Ісуса Христа.

Цей сюжет, як і попередній, повністю насичений християнськими мотивами. До речі, щедрівка записана в с. Помірні Бучацького (тепер Чортківського) району Тернопільської області від Капустяк Г. А., 1945 р. н.

Сюжет щедрівки, записаної в с. Вишнівчик Теребовлянського (тепер Тернопільського) району Тернопільської області від Гапій К. А., 1934 р. н., як і всіх попередніх, побудований на біблійних оповіданнях про народження і хрещення Ісуса Христа в річці Йордані.

Таку ж саму сюжетну кальку представляють варіанти поширеної в досліджуваному етнографічному районі щедрівки «Щедрий вечір всім вам, щаслива година», які повністю відтворюють епізод народження Ісуса Христа. Виконання цих пісень на Щедрий вечір підтверджує лише приспів «ладо, ладо, ладо, все на світі радо, Щедрий вечір на землі».

Щедрівки створювалися не лише в минулому, а й продукуються останнім часом. У таких щедрівкових сюжетах показово є новаторська лексика та відхід від типової (щедрівкової) ритмічної форми вірша:

А на нашій Україні сіяють зорі.

Стоїть Ісус по коліна в йорданській воді.

А в тій воді йорданській образ ся з'явив.

Любі браття українці, Ісус ся хрестив.

Тут домінує лексика, яка найбільше впливає з принципів церковного піснетворення і далеко відходить від народнопісенного віршування та його мотиваційного наповнення.

Отже, останнім часом у співочому середовищі Західного Поділля починають домінувати щедрівки християнського змісту над давніми язичницькими. Це дає право стверджувати, що християнська тематика стає пріоритетною у фольклорному мисленні західноподільських щедрівників і сприяє повному витісненню стародавніх сюжетів. А це, в свою чергу, християнізує йорданське обрядове дійство, робить його повністю богоявленським.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гнатюк В. Передне слово. Етнографічний збірник видає Етнографічна комісія Наукового товариства імени Шевченка. Т. 35. Колядки і щедрівки. Т. 1. Зібрав Володимир Гнатюк. Львів: 3 друк. Наук. Товариства ім. Шевченка, 1914. С. 5.
2. Іваницький А.І. Українська народна музична творчість: Навч. посібник. Ред. М. М. Поплавського. Друге видання допрацьоване. Київ : Муз. Україна, 1999. 222 с.
3. Колесса Філарет. Українська усна словесність. Львів: Наклад Фонду «Учітеся брати мої», 1938. 648 с.
4. Смоляк О. Музичний фольклор Тернопільщини. Підручник-хрестоматія. Тернопіль: Астон, 2011. 140 с.
5. Шимків П. Смоляк О. Щедрий вечір. Зимовий календарно-обрядовий фольклор Тернопільщини. тернопіль : Чумацький шлях, 1998. 120 с.

